

zijn duidelijk: geen oestrogenen, geen dagelijkse aandacht. Het herstel van de vruchtbaarheid mag dan wat langer duren, van een blijvende fertiliteitsvermindering blijkt geen sprake te zijn. De nadelen kunnen door goede voorbereiding en voorlichting voor een belangrijk deel worden opgevangen. Zo kan men – alvorens de injectie van 150 mg, die een werkingsduur van ruim drie maanden heeft, toe te dienen – gedurende enkele dagen vóór de menstruatie een tablet van 5 mg Provera per dag geven om na te gaan of de vrouw het preparaat kan „verdragen”. Verder moet men de vrouw tijdens het gesprek over geboortenregeling in-

lichten over de kans op langdurig onregelmatig vaginaal bloedverlies in de eerste zes maanden en de waarschijnlijkheid van amenorroe na een jaar. Tenslotte kan men de injectie in de beginperiode om de twee in plaats van om de drie maanden geven, in een poging het onregelmatige bloedverlies te beperken.

Literatuur: PARDTHAISONG, T., R. H. GRAY en E. B. McDANIEL (1980) *Lancet* I, 509.

J. H. J. M. MEUWISSEN

MEDEDELINGEN EN BEKENDMAKINGEN

Subsidie van de Dr. Saal van Zwanenbergstichting

De Dr. Saal van Zwanenbergstichting brengt ter kennis van belanghebbenden dat tot 1 februari 1981 gelegenheid bestaat aanvragen in te dienen voor subsidies ten behoeve van activiteiten die ten doel hebben op enigerlei wijze de creatie van nieuwe geneesmiddelen te bevorderen. Aanvragen kunnen betreffen het subsidiëren van conferenties, symposia of „workshops”, bijdragen tot de kosten van een verblijf in een ander instituut en een eenmalige bijdrage in de kosten van onderzoek op experimenteel of klinisch gebied dat van waarde is voor de farmacotherapie bij mens of dier. Financiering van personeel en van congresbezoek komt in het algemeen niet voor subsidiëring in aanmerking. Aanvragen voor apparatuur worden slechts in behan-

deling genomen wanneer de voorgenomen toepassing nauwkeurig is omschreven.

Voor het verkrijgen van een subsidie dient men een schriftelijk verzoek, mede ondertekend door het hoofd van de afdeling waar gegadigde werkzaam is, te richten aan de voorzitter van de jury, prof. dr. E. L. NOACH, Farmacologisch Laboratorium, Sylviuslaboratoria, Wassenaarseweg 72, 2333 AL Leiden, onder vermelding van: (a) persoonlijke gegevens; (b) het programma van conferentie, symposium of workshop en een begrotingsvoorstel, ofwel (c) een omschrijving van het te subsidiëren onderzoek en de daarbij toe te passen methoden, alsmede de benodigde financiële middelen; (d) argumenten op grond waarvan wordt verwacht dat de te subsidiëren activiteit zal kunnen leiden tot resultaten op het gebied van de creatie van nieuwe geneesmiddelen of het verbeteren van farmacotherapie.

INGEZONDEN

(Buiten verantwoordelijkheid van de redactie; deze behoudt zich het recht voor de stukken te bekorten)

Bacteriurie door aërobe en anaërobe bacteriën bij op medische indicatie opgenomen zwangeren

Naar aanleiding van de reactie van BEEUWKES (1980) op ons artikel (MEIJER-SEVERS e.a. 1980) het volgende:

Bij suprapubische blaaspunctie kunnen micro-organismen worden ingebracht in de blaas vanuit de huidflora bij het punteren en (of) door opzuigen vanuit de proximale uretrale flora. In de literatuur worden verschillende criteria voor een bacteriurie genoemd wanneer suprapubische urine wordt gekweekt. Soms wordt blaaspunctie-urine opgehoopt in een vloeibaar medium. Groei wordt geïnterpreteerd als zijnde indicatief voor bacteriurie. Anderen vinden dat blaaspunctie-urine kwantitatief moet worden gekweekt. De aanwezigheid van 10^2 - 10^3 micro-organismen per ml is voor sommigen voldoende om van bacteriurie te spreken. Anderen vinden daarentegen dat van bacteriurie gesproken mag worden als 10^2 - 10^3 , 10^3 - 10^4 of meer dan 10^4 bacteriën per ml gekweekt kunnen worden. Wij hebben bij ons onderzoek naar anaërobe bacteriën in suprapubisch afgenomen urine willen vermijden, dat de bevindingen zouden worden toegeschreven aan een eventuele contaminatie. Daarom hebben wij $\geq 10^4$ micro-organismen (m.o.) per ml als posi-

tief resultaat genoemd. Dit mede op grond van de bevindingen van BRAN e.a. (1972). Deze auteurs onderzochten of micro-organismen werden geïntroduceerd na uretrale manipulatie („urethral milking”). Uit de suprapubisch geaspiereerde urine van de door hen onderzochte gynaecologische patiënten werden nooit meer dan 10^3 m.o. per ml gekweekt. Bij zwangeren na alleen een suprapubische blaaspunctie zal het aantal geïntroduceerde micro-organismen vanuit de urethra zeker niet hoger zijn. Het aantal patiënten bij wie uit de urine anaërobe bacteriën werden gekweekt in aantallen $\geq 10^4$ bedroeg 35. Van hen werden bij 9 patiënten 2 soorten, die voorkwamen in concentraties van $\geq 10^4$ per ml, gekweekt. De wijze waarop deze micro-organismen in de blaas zijn gekomen, is niet met zekerheid vast te stellen; dit geldt ook voor *E. coli*.

Er is ons geen onderzoek bekend, waaruit blijkt dat de bacteriën uit de vulva worden aangezogen bij suprapubische blaaspunctie. In ons onderzoek kwamen IFP-positieve bacteriën alleen voor in aantallen $\geq 10^4$ (meestal 10^5 - 10^6 per ml). Anaërobe bacteriën kunnen in de urine groeien (FINEGOLD e.a. 1965; eigen waarnemingen). Het aantal *E. coli* bij de 17 patiënten met een bacteriurie door dit m.o. varieerde van 10^4 tot 10^8 per ml. De diverse geïsoleerde anaërobe soorten worden gekweekt in concentraties variërend van 10^4 - 10^9 per ml urine.

Literatuur: BEEUWKES, N. (1980) *Ned. T. Geneesk.* 124, 1844. — BRAN, J. L., M. E. LEVISON en D. KAYE (1972) *New Engl. J. Med.* 286, 626. — FINEGOLD, S. M., L. G. MILLER, S. L. MERRILL e.a. (1965) In: E. H. KASS, *Progress in pyelonephritis*. 1e druk, bl. 159. — MELJERS-SEVERS, G. J., W. F. A. MENSINK, J. G. AARNOUDSE e.a. (1980) *Ned. T. Geneesk.* 124, 1290.

Groningen, oktober 1980

G. J. MELJERS-SEVERS
J. DANKERT

Dierproeven in de huidige samenleving en de nieuwe wetgeving

Het artikel van prof. VOORHOEVE (1980) met betrekking tot het in werking treden op 1 september jl. van een aantal artikelen van de Wet op de dierproeven hebben wij met belangstelling gelezen. Toch menen we dat enkele kanttekeningen op hun plaats zijn, wil men deze wet op haar juiste waarde kunnen schatten.

Het is jammer dat prof. VOORHOEVE in zijn, overigens uitstekende, uiteenzetting over de Wet op de dierproeven een veel gehoorde inhoudelijke kritiek op deze wet buiten beschouwing heeft gelaten. De oorspronkelijke wetsopzet was te komen tot een duidelijke vermindering van het aantal dierproeven. De tot stand gekomen wet lijkt echter een legitimatie te zijn van de huidige situatie; er zijn zoveel voorbehouden opgenomen dat feitelijk alle handelingen zijn toegestaan, mits ze maar voldoen aan een aantal technische normen met betrekking tot het fysieke welzijn van het proefdier. De wet bevat geen bepalingen met richtlijnen voor een ethische toelaatbaarheid van dierproeven, er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gebruik van dieren voor bijv. experimenteel kankeronderzoek of voor toxicologisch onderzoek naar irrelevante voedingsadditieven. In hoeverre de doeleinden proefdiergebruik rechtvaardigen is ter beoordeling van de onderzoeker resp. opdrachtgever zelf. Het zal niet ontkend kunnen worden dat voor een deel van de dierproeven economische motieven het uiteindelijke hoofddoel zijn.

De Anti-Vivisectie Stichting (AVS), en velen met haar, is van mening dat hiermee de waarde van het dier geweld aangedaan wordt. In tegenstelling tot prof. VOORHOEVE beschouwen wij het proefdiergebruik dan ook als een kwantitatief probleem. Wanneer men uitgaat van het principe dat elk levend wezen respect en eerbied verdient, dan kan men zich niet beperken tot alleen een utilitaire waardering van het dier, maar zal men ook de waarde van het leven voor het dier zelf moeten erkennen evenzo als men de levenswaarde voor de mens erkent, al zal deze in onze subjectieve waardenhiërarchie, naar mijn mening terecht, hoger geïnclassificeerd worden.

Uitgaande van deze overweging zou men moeten streven naar een beperking van economisch gemotiveerde, niet medisch gerichte dierproeven en zal voor medisch geïnciteerde onderzoeken in de komende jaren op stringenter wijze dan voorheen gezocht moeten worden naar onderzoeksmethoden zonder proefdiergebruik. Het feit dat dierproeven innig verbonden zijn aan ons consumptiepatroon en aan onze levenswijze mag ons nog niet het recht geven het dier volledig ondergeschikt te maken aan al onze verlangens (waaronder ook de materiële). Wij als AVS hebben dan ook grote moeite met de uitspraak van prof. VOORHOEVE dat de keuze voor het al of niet toepassen van

dierproeven een ieder vrij staat. Deze opmerking draagt het gevaar in zich dat het dier uitsluitend gezien kan worden als gebruiksgoed, een opvatting die onzes inziens niet meer past in onze ethisch hoog geciviliseerde cultuur. Een voortdurende ethische bezinning over het gebruik van proefdieren lijkt ons derhalve op haar plaats.

Literatuur: VOORHOEVE, P. E. (1980) *Ned. T. Geneesk.* 124, 1695.

Borculo, oktober 1980

C. F. M. HENDRIKSEN,
namens de Anti-Vivisectie Stichting

Het artikel van collega VOORHOEVE (1980) heb ik met veel belangstelling gelezen. Tot de paragraaf „omvang van het gebruik van proefdieren” kan ik zijn betoog waarderen. Dan wordt collega VOORHOEVE kennelijk door emoties overmand; zodra het om het totale aantal dierlijke slachtoffers gaat, probeert hij dit toch wel grote aantal met onwetenschappelijke kunstgrepen als argumentatie te kleineren. Tevens gebruikt hij dan oneigenlijke en niet ter zake doende vergelijkingen met misverstand in de bio-industrie, ongevallen en wangedrag van eigenaren van huisdieren. Het is een manier van verdedigen, die ik niet van een hoogleraar verwacht.

Waar het in wezen om gaat is, dat dieren uitsluitend voor strikt noodzakelijke proeven gebruikt zouden mogen worden en daarbij zo min mogelijk lijden. Dat de dieren in de laboratoria niet lijden, zoals collega VOORHOEVE durft te beweren, is wel erg bezijden de waarheid. Mijn ervaring is, dat proefnemers het lijden van de proefdieren niet meer zien of bewust niet willen zien, omdat zij anders hun werk niet meer kunnen doen. Goede wetgeving met strakke controleerbare regels is hoogst noodzakelijk.

De laatste alinea geeft te denken. Dat de keuze voor het al dan niet toepassen van dierproeven een ieder vrijstaat, werkt nu juist de ongewenste toestanden in de hand, waardoor zo veel overbodige proeven uitgevoerd worden en zo veel onnodig leed toegebracht wordt.

Collega VOORHOEVE zou zelf ook eens met reële gegevens voor de dag moeten komen.

Literatuur: VOORHOEVE, P. E. (1980) *Ned. T. Geneesk.* 124, 1695.

Apeldoorn, oktober 1980

A. SCHOUTEN

Het is jammer dat collega SCHOUTEN zo frontaal in de aanval gaat op een stelling die ik niet heb ingenomen. Ik heb in de eerste plaats een toelichting willen geven op de Wet op de dierproeven en bekendheid aan de gegevens uit de enquête, en ik heb niets primair willen verdedigen.

De vraag of een dier kan lijden is een filosofische, die in veel gevallen nog een strijdvraag is en waarop ik niet ben ingegaan. Ik heb slechts de enquête geciteerd waarin wordt gesproken over de mate van ongerief en over afwijkingen die *kunnen* ontstaan, en met pijn, letsel of ander ernstig ongemak gepaard gaan. Ik weet dan ook niet waar ik heb durven beweren dat de dieren in de laboratoria niet lijden, en voor een verder discussie zou collega SCHOUTEN „zelf ook eens met reële gegevens voor de dag moeten komen” voor zijn stelling dat mijn vermeende bewering wel erg bezijden de waarheid is.

Het Verslag enquête dierproeven 1978 is openbaar en is